

Kónyi és D'Aulnoy.

Nemcsak minálunk, hanem általában külföldön is, egész a XVIII. század végéig még a legműveltebbeknek sem volt érzékük a mesék iránt, nem ismerték fel azoknak nemzeti és általános emberi jelentőségét; mindaddig, míg Herder s a nyomában fellépő Grimm testvérek gyűjteménye az általános figyelmet s az irodalmi érdeklődést rá nem irányította azokra a mesékre, melyeket öreg anyókák a fonókban, vagy katonák az őrtűzeknél el-elregéltek. Tudomásunk van pedig arról, hogy még a XVIII. században is a népmesék mily élénken éltek a magyar nép ajkán¹, de a külföldi példák ösztönzése alatt csak későn jut eszébe Gaal Györgynek² és Majláth János grófnak³ az alsóbb néposztály körében élő mesék gyűjtése és külföldön való ismertetése. Csak a saját meggyőződését igaznak tartó „józan“ előítélet megvetette és kigunyolta a naiv népmeséket s be nem bocsátotta az irodalom szent berkeibe, hol csak oly gyűjteménynek volt létjogosultsága, mely a fősúlyt a tanító, moralizáló célzatra helyezte. Igazán kivételes jelenségnek kell tartanunk tehát azt a pár tündérmesét, mely mégis napvilágot látott.

Az úttörők közt majdnem teljesen magára áll a XVIII. század végén *Kónyi János*, a magyaros iskola jóindulatú, derék munkása. Működését kortársai lebecsülték s az irodalomtörténet is érdemeit még kellőképen nem méltányolta, pedig igen becses szolgálatot tesz irodalmunknak tündérmeséivel, melyek a magyar meseirodalomnak egészen a kezdetén állanak. Célunk lesz Kónyi tündérmeséinek irodalmunkban eddig még nem ismert forrására rámutatni s világirodalmi rokonságuk körébe beállítva, fontosságukra a figyelmet felhívni

¹ *Dr. Dézsi Lajos*, Népmeséink történetéhez. *Irodalomtört. Közl.* 1896 évf. 3451.

² *Märchen der Magyaren* Wien 1822. — Magyarul Pesten 1857-59-ben jelent meg Kazinczy Gábor és Toldi Ferencz három kötetes kiadásában.

³ *Magyarische Sagen, Märchen und Erzählungen.* 2 Bde. Brünn 1825., 2. bővített kiadása Stuttgart und Tübingen 1837. — Ezt Kazinczy Ferenc fordította magyarra és Kazinczy Gábor adta ki 1865-ben.

Ezt az új irodalmi műfajt — mely a XVIII. században különösen Franciaországban emelkedett rendkívüli nagy népszerűsége — Kónyi vezette be irodalmunkba, épen a francia mese egyik harmadrendű képviselőjének három meséjével. A francia irodalomban 1697-ig csak gyér nyomok jelzik a mesének létezését (Marie de France, Noël du Fail). Ekkor lépett fel *Charles Perrault*, ki az első öntudatos meseíró, ki az évszázadok óta rejtve lappangó műfajt felélesztette s bevitte az irodalomba.¹ Számos utánzójánál, kiknek figyelmét csak a tárgy bizarrsága ragadta meg, bájos meséi meseszerű novellákká bővültek ki. Köztük találjuk *Comtesse d'Aulnoyt* (1650—1706) két szentimentális regénynek (*Histoire de Hypolite*; *Comte de Warwick*) és négy kötet mesének (*Contes nouveaux on les Féés à la mode*) íróját. Ez utóbbi műfajban mintaképe Perrault volt; tőle vette az anyagot, melyet önkényesen átalakított és kibővített, versekkel és erkölcsi tanulságokkal fűszerezett. Rendkívül ügyes és kedves elbeszélő, de meséi még sem lettek népszerűek, mert csak a magasabb körök gyermekei számára készültek; XIV. Lajos korának előkelő szelleme és szentimentalizmusa kiszorította belőlük a természetességet és az egyszerűséget, ami pedig a valódi mesékben a csodálatossal oly szép összhangban egyesül. Legtöbb esetben nem is mesék ezek, hanem az események művészi bonyolításával átszőtt kis regények. A következőkben három ilyen meséjével fogunk közelebről megismerkedni.

I.

D'Aulnoy grófnőnek legszebb meséje a *L'Oisean bleu*², melyet előtte Marie de France XIII. században élt költő is feldolgozott egy költeményében s a gall monda révén egész a XVIII. század közepéig élt a francia földön. Ezt a szép és kedves mesét Kónyi egy német fordítás közvetítésével magyarra fordította³ s e meséjének fontosságát népmeseirodalmunkra tett hatása miatt már most kiemeljük.

¹ *Th. Pletscher*, Die Märcher Charles Perrault's. Berlin 1906.

² *Le Cabinet Feés*; on Collection Choisie des Contes des Feés, et autres contes merveilleux, ornés de Figures. Amsterdam et Paris 1785. II. 62—121 l.

³ *Várta Mulatság* avagy Sarmant királynak, és Florina kis-asszonynak tündéres és ritka Történeti... melyet az Ujságokban gyönyörködőknek kedveért németből magyarra fordított Kónyi János Márs zászlója alatt Vitézkedőknek egyik hű Tagja. Posonyban, Landerer Mihály bet., 1774. Újabb kiadásai: Posony 1809., Buda 1831., 1859., Debreczen 1860.

Mesénk abból az ismert népmesei motivumból indul ki, hogy a királyné megveti és üldözi mostoha leányát, Flórinát, aki szépségével és kedvességével százszorosán felülmulta a királynénak saját leányát, a Szuszió tündéresszony gondjai alatt nekedett Forellát. Ez az ellentét még jobban kiélesedik, midőn megjelenik a királyi udvarban a világ legszebb és leggazdagabb királyfia, Sarmant herceg. A királynénak minden mesterkedése hiábavaló, mert Sarmant herceg utálattal fordul el a csillogó ruháju, de rút Forellától és szerelmes lesz a mindenkitől megvetett és lenézett szép Flórinába. Azzal sem ér célt a királyné, hogy mostoha leányát egy magas vártoronyba záratja és Szuzió tündéresszonynak is minden kérése és fenyegetése a Sarmant ellenállásán megtörik, ki később magát a legnagyobb kínoknak alávetni, mintsem Forellát feleségül vegye. A tündéresszony ekkor büntetésül hét évig kék madárrá változtatja. A kék madár most a Flórinát elzáró vártorony előtt levő ciprusfára repül s keservesen énekelve tudtára adja szerelmesének szerencsétlen sorsát. Ettől kezdve minden este megnyílik az ablak s a kék madár berepülve, boldog órákat töltenek a szerelmi együttlétben. De a gonosz királyné ennek is tudomására jut s a ciprusfának leveleit és ágait borotvakkal sűrűn megrakja, melyek a kék madarat csaknem halálra sebesítik. Sarmant elég indokolatlanul a Flórina boszűművének tulajdonítja az egészet s tündér barátjának tanácsára és segítségével Szuszióhoz megy, kinek megígéri, hogy Forellát nőül veszi és erre emberi alakját újból visszanyeri. — Eközben a király meghal, a fellázadt nép megöli a királynét, Forellát elüzi és a fogságból kiszabadított Flórinát királynévá kiáltja ki. Flórina az ország kormányzását egy bizalmas emberére bízva, maga pedig elindul a Sarmant felkeresésére. Egy tündértől ajándékba kapott négy tojás segítségével átkel az elefántcsont hegyen s galamboktól húzott kocsin eljut Sarmant birodalmába, hol különböző kedveskedésekkel Forellától három ízben kieszközli az engedelmet, hogy egy-egy éjet tölthessen a várpalota echo szobájában. Ily módon Flórina Sarmantnak tudomására hozza az otlétét s minden szemrehányásról megfélekezett szerelmesek határtalan boldogok egymás feltalálásában. A tündér büntetésül Forellát disznóvá változtatja, Sarmant és Flórina pedig fényes lakodalmat csapnak.

Az átváltoztatott királyfi kedves és megkapó motivuma, a népmesekincsnek leggyakrabban használt és legfényesebb kövei közé tartozik, melynek csillogó fényét hosszú évszázadok sem koptatták le.

A gonosz ármány a kinályfit oroszlánná, hollóvá, aranymadárrá, kigyóvá vagy más állattá változtatja, de kedvesének állhatatos szerelme hosszú szenvedések után visszaadja emberi alakját. Hasonló motivumon épült fel D'Aulnoynak még két meséje, a *Le Montor* (Cabinet des Feés II 420-471 l.) és a *Serpentin Vert* (u. o. III. 163-228 l.) *Basile* három féleképpen is variálja ezt a motivumot¹ (H. Pentamerone, 1637., II. 9., V. 3., V. 4.) és *Mme Le Prince de Beaumont* gyermeki beszélgetései közt szintén olvasható (5-ik beszélgetés) egy ilyen mese. A *Leipziger Sammlung* No. 7. kívül még a *Brüder Grimm*, *Kinder und Hausmärchen* No. 88-at ismerjük hasonlóknak. A magyar népmese gyűjtemények kiadóinak figyelmét a hasonló motívomú mesék csoportosítása elkerülte, pedig magyar népmeséinknek is kedvelt témája az átváltoztatott királyfi; hivatkozhatunk itt a következőkre: *Erdélyi*, népdalok és mondák. Pest 1847. II. 343 l., *Kriza*, Vadrószák. Kézeltár 1863. 418 l., Gaal György, Magyar Népmese Gyűjtemény. Pest 1857. II. 19 sz., *Magy, Népkölt. Gyűjt.* X. 15., 16., 38. sz. Mindezeket a meséket a legtipikusabb és legősibb meseképletbe, az elragadó és bájos *Amor és Psyche* mesekörébe sorozhatjuk.¹

A Kónyi eredetiségét nem tudjuk megállapítani, mert nem ismerjük a D'Aulnoy után készült német könyvet, de a magyar és francia szöveg egybevetése az összehasonlítót arról győzi meg, hogy az eredetijéhez mindig híven ragaszkodó. Kónyi a közvetlen német forrásból vette át a rovására felírható pár jelentéktelen eltérést. Említés nélkül nem hagyhatjuk, hogy a *Várta Mulatság* forrásának kiderítését korántsem tulajdonítjuk a magunkénak, mert arra Beöthy Zsolt már régen rámutatott (*Szép prózai elbeszélés*. Budapest 1888. II. 116 l.) de ugyanakkor figyelmét kikerülte a következő fejezetben tárgyalandó két mese, melynek — szerintünk — szintén D'Aulnoy volt a forrása.

Világirodalmi széleskörű rokonságánál fogva is érdekes és figyelemreméltó Kónyi Jánosnak *Elmefuttatások*² cím alatt 1792-ben kiadott két tündérmeséje. Az első *Bellebelle avagy a' szerentsésített Vitéz*, melynek rövid tartalma a következő. Élt egyszer egy igen hatalmas és szeretetreméltó király, kit hosszas hadakozásokban a sokkal hatalmasabb Metapa császár teljesen legyőzött,

¹ Böven szól erről a mesekőről L. Friedlaender, Darstellungen aus der Sittengeschichte Roms. Leipzig 1888. I. 553 l.

² Elmefuttatások. Avagy Bellebellének és Kárpillónak tündéres Történeti. Kónyi János által. Budán, Landerer Katalin özvegyénél, 1792.

hadserégét és kincseit zsákmányul ejtette s csak a kifosztott országot hagyta meg számára. A szerencsétlen király sehogy sem tudott belenyugodni sorsába, ezért új hadat hirdetett s az ország összes nemeseit felszólította csatlakozásra. A birodalom határain lakott egy nyolcvan esztendőös öreg gróf három hajadon lányával, kit igen elbusított a király rendelete, mert gyengesége miatt alkalmatlan volt már a hadakozásra s nem is volt, kit maga helyett hadba küldhessen. A búsuló apa vigasztalására és beleegyezésével egy szép napon legidősebb leánya férfiruhát öltött, lóra ült és elindult a király hadseregébe. Utközben egy árnyékos forrás mellett megállította egy juhásznő és segítségét kérte a mély gödörbe esett juhának kibuzásához. A büszke lány azonban csak sajnálatának adott kifejezést, de a kívánt segítséget megtagadta, mire a juhásznő így kiáltott utánna: „Szerencsésen jársz szép férfiruhás Lány“. A lány megijedt, hogy ily hamiar felismerték s visszament apjához. Hasonlóképpen járt a középső lány is, csak a legifjabbik, Bellebelle könyörüilt meg a szegény juhásznén, ki szivességéért egy tátos lóval és egy kincses kordovány ládával ajándékozta meg s elnevezte Fortunatusnak, azaz szerencsés vitéznek. Tovább folytatva utját, utközben szolgálatába fogadta *Vasgyúrot*, ki egymaga egy egész erdőt kivágott, *Gyors mint szél*, ki lábait kötelekkel összefűzte, hogy a szélnél és gondolatnál valamivel lassabban haladhasson; a négy mérföldnyire látó *Jólövőt*, ki szemeit bekötteve hordotta, különben egy nap alatt az ország összes madarait kipusztította volna, a finom hallóérzékű *Hangosjúlút*, ki a fű növéseit hallgatja, *Blasiust*, ki fuvásával szélalmokat hajt s szeretője hűtlensége miatti sóhajaival évszázados tölgyeket gyökerestől kifépett, *Nagy íhatót*, ki egész tavakat iszik ki s mégis állandóan szomjazik és *Nagyehetőt*, ki minél többet eszik, éhségéről annál inkább panaszkodik. Fortunatus e hét szolgájával beállít a király udvarába, hol kedvesen fogadják s a király nénje mindjárt bele is szeret a szép férfiruhás leányba. Fortunatus a hercegasszony szerelmét természetesen nem viszonzhatja, amiért annak megvetett szerelme bosszút keres s a legnagyobb veszélyeknek teszi ki. Fortunatus szolgáinak segítségével derekasan oldja meg a legnehezebb feladatokat; először is az országot pusztító sárkányt elfogja s megköttözve elevenen szeretett királya elé viszi. Azután egymaga vállalkozik arra, hogy a király elrablott kincseit a császártól visszaszerzi. A merész követeléssel fellépő Fortunatus kívánsága elé Metapa

császár újabb feltételeket tűz, de ezeket is könnyen teljesíti. *Nagy-ehető* egy fertály óra alatt az egész ország kenyerét megeszi, *Nagy-iható* az összes kutakat és folyókat kihörpinti s hozzá még két ezer akó bort is megiszik s végül *Gyors mint szél* a király leányát versenyfutásban legyőzi, jóllehet utközben még egyet alszik is. Metapa császár ezek után beleegyezik abba, hogy a király kincseiből annyit visszavigyenek, mennyit egy ember elbir magával. *Vasgyuró*-nak sem kell több: a király egész kincstárát hátára rakja s mindnyájan vigan hazafelé indulnak. A császár sem veszi tréfára a dolgot s utánnuk küldi egész lovasságát. A verestengeren már-már utólérik, de ekkor *Blasius* egy fuvásával oly hatalmas vihart teremt, hogy hajótörést szenvednek és mindnyájan odapusztulnak. Hazajutva, a város kapuit lebontják, hogy Vasgyuró beférhessen. Ünnepli mindnyájukat a nép s a király hálájának alig tud kifejezést adni. Csak a hercegasszony nem örül s hogy mégis elpusztítsa, ruháit és arcát megtépve, a királynál erőszaktétellel vádolja. A befolyásolt bírák halálra is ítélik emiatt, de a vesztőhelyen kiderül ártatlansága. A mese azzal végződik, hogy a királynét társalkodónője megmérgezi, Bellebellét pedig a király feleségül veszi.

Ennek az igen nevezetes és népszerű, de irodalmunkban eddig még kellő figyelemben nem részesült mesének fontosságára kívánjuk felhívni a figyelmet, midőn rámutatunk annak széleskörű világirodalmi rokonságára. Az *ezeregyéjszakának* egyik meséje, a *Chavis és Chazotte*¹ története teljesen megegyezik vele s még a hét szolganak neve és mestersége is csaknem ugyanaz. Érdekes az a XV. századbéli *olasz novella*² is, mely *Ricardó* egyiptomi királynak leányáról, *Prudentiáról* szól, kit csak az nyerhet feleségül, ki őt versenyfutásban legyőzi. A kezéért versengő vitéz lovagokat Prudentia mindig legyőzte, mert nemcsak kitűnő versenyfutó volt, hanem ezenfelül még egy oly itallal is rendelkezett, mellyel versenytársait futás közben tehetlenné tudta tenni. Egyszer megjelent a király udvarában három csodálatos tulajdonságokkal megáldott thébei ifjú: Tritirante három mérföldnyire dobott és a célt mindig eltalálta, Veditidante öt mérföldnyire látott és Coricorante a repülő madárral versenyt szaladott. Coricorante tehát felvette a versenyt a királyleánnyal. De

¹ Cabinet des Feés. Tom. 39. 421—478 l.

² Novella di Ricardó re di Thebe. Kiadta *Giovanni Papanti*, Novella del Fortunato nuovamente stampata. In Livorno 1869. — *R. Köhler*, Kleinere Schriften, Berlin 1900. II. 590 l.

Prudentia csodálatos italával őt is elaltatta. Meglátta ezt Vedividante s figyelmeztetésére barátja, Tiritirante három mérőföldről lőtt nyilával — anélkül, hogy megsebesítette volna — felébresztette Coricoräntet, ki nemcsak utolérte a királyleányt, de jóval meg is előzte.

Ezt a rendkívül érdekes mesemotívumot *Basile Pentameróne*-jának két meséje¹ is ismeri s *Münchhausen báró* merész kalandjai közt újra átéli. Érdekes az a német népkönyv² is, melyben a mi Bellebellénk helyét *Kunigunda* pomeráni hercegnő foglalja el s ugyanazon hét szolgájának segítségével véghez vitt vitéz tetteivel megszerzi a lengyel király szerelmét. Szűkre szabott terünk most nem engedi meg, hogy e mesemotívumot világirodalmi körülményben nyomon kísérjük; az érdeklődőt bizonyára nem fogja kielégíteni az a tudat, hogy a királyfi segítségére siető s az élénk népképelet rendkívüli tulajdonságaival felruházott hét szolgálja minden európai nép meseirodalmában feltalálható.³

Bennünket most közelebről *D'Aulnoy* grófnő érdekel, ki *Belle-Belle, ou le Chevalier Fortuné*⁴ c. meséjében szintén feldolgozta e tárgyat, még pedig valószínűleg a *Basile* gazdag mesegyűjteménye alapján. És itt alkalmunk nyílik arra, hogy a legrészletesebb francia irodalomtörténetekben is csak névszerint említett, de érdemei szerint kellőképen nem méltányolt irónő iránt mi udvariasabban viselkedjünk, midőn irodalmunkra gyakorolt, ha nem is közvetlen, de közvetett hatásáról szóljunk. Azt hisszük hogy jogosan tesszük.

D'Aulnoy meséje és *Könyi* elbeszélése közt megállapítható nevezetesebb eltérések csak a versenyfutás leírására szorítkoznak. *D'Aulnoy* sokkal egyszerűbb. A versenyfutás megkezdése előtt Leger kér a hercegnő italából, de ez egyszerre a fejébe száll s alig

¹ G. Basile, *H Pentameróne* 1637. (I. 5; III. 8.) Németre fordította F. Liebrecht, Brezlau 1846. (5, 28).

² *Histoire des pommerschen Fräuleins Kunigunde*. Elbing 1804.

³ Felemlíthetjük a következő meséket: *Müllenhoff*, *Sagen, Märchen und Lieder der herzogl. Schlesu. Holstein*. 1845. 453 l. — *Absjörnsen und Moe*, *Norwegische Volksmärchen Deutsch v. Bresmann*. 1847. II. 24 l. — *C Meier*, *Deutsche Volksmärchen aus Schwaben*. Stuttgart 1852. 8. és 31. sz. — *C. Colshorn*, *Märchen u. Sagen*. Hannover 1854 105 l. — *Sercambi*, *Novelle* 1889. 11 sz. — *L. Gonzenbach*, *Sizilianische Märchen*. 74. sz. — *Kruetzwald-Löwe*, *Ehstnische Märchen* 2. 3. sz. — *Billemarquè*, *Contes Bretons* II. 120. — *Brüder Grimm*, *Kinder und Hausmärchen*, 71. és 74. sz.

⁴ *Le Cabinet des Feés*. IV. 1—78 l.

tesz három, négy lépést, egy narancsfa tövében mélyen elalszik. A harmadszori jeladásra hiába várta a hercegnő Leger felébresztését s ekkor meggondolva, hogy elvégre is neki kötelessége apját a bajból kihuzni, el kezdett szaladni bámulatos könnyedséggel és kecsességgel. Fortunatus és társai az Allé végén állottak s ezért a történetekről mit sem tudtak. Csak akkor vették észre, mikor a hercegnőt a céltól alig egy mérföldnyi távolságra meglátták. Fine-Orielle meghallja horkolását, Tireur nyilával fölébreszti s Leger észrevéve a hercegnő győzelme felett a nép öröm és diadalkiáltását, oly gyorsan kezdett szaladni, mintha a szelek ragadták volna, a szem is alig bírta követni haladását s meg is előzte a célnál a hercegnőt. (63—64 l.) Kónyi elbeszélése sokkal bővebb s ismert mesemotívumokkal felcifrázott. Az Allénak tulsó végén márványkőből épített szép mulatozó házból egy fekete rózsát kell bizonyságul hozniok a futóknak. Leger mindjárt az üdítő ital bevétele után még az elindulás előtt elalszik, Gyors mint szélnél nem jelentkezik ily gyorsan az üdítő ital hatása, ő a harmadik jeladásra el is indult s távolabb esik el. Társainak figyelme őt is felébreszti, de észrevéve a királyleány a közeledését, elejébe vetett „egy fej veres — hagymát, melyre olly nagy viz áradott utánna, hogy ha Gyors — mint — szél uszni nem tudott volna, még most-is benne ketzmeregne; de még-is nagy nehezen ki-vánszorgott, és utánna sietett. Ezt meglátván a' Leány, hogy ismét majd eléri, tsak hamar elvett egy borostát, és olly nagy sűrű erdő támadott, hogy alig tudott belőle kihatalni, a' ruháját-is mind le-szaggatta a' sok tűskés ág.“ (70—72 l.)

Ezt az egyetlen nagyobb és feltűnőbb eltérést a részletekre bővebben beható kutatás még nagyon sok jelentős és jelentéktelen különbséggel szaporította, melyeknek alapján megállapítottuk azt, hogy Kónyi János a D'Aulnoy elbeszélését nem ismerte, nem is használta. Ennek a nehezebb kérdésnek eldöntésével, azt hisszük, a kutatásnak biztosabb irányt szabtunk s valószínűséggel utalhatunk D'Aulnoy meséinek 1770-iki német fordítására, illetőleg annak valamelyik későbbi népszerű kiadására.

Kónyi János meséjének fontosságát naiv hangján és világirodalmi fontosságán kívül főleg abban látjuk, hogy megtermékenyítette népköltészetünket is, belekerülve annak gazdag kincses tárába.¹

¹ *Merényi László*, Sajóvölgyi népmesék. Pest 1862. I. 1. sz. (Olombarát), *Hétfalusi csángó népmesék*. M. Népkölt. Gyűjt. X. köt. Budapest 1908. 27. sz. (Hogyan nyerte el a szegény csobán a császár leányát).

III.

Harmadik tündérmeséje Kónyi Jánosnak *Kárpilló Printzeszné* (Elmefuttatások 93—174 l.) melynek úgy hangjában, mint cselekményében hiányzik mindama naiv vonás, mely a tündérmeséket oly bájosná és kedvessé teszi. Ezért nem is tartjuk igazi mesének, inkább egy kis regénynek, melyben a szerető szivek boldogságát a gonosz intrika megkesereti. Az intrikus szerepet a királynak idősebbik fia, Görbitze játsza, ki az újszülött mostoha testvéreinek életére tör, féltve tőle jövőendő hatalmát. A kitett gyermek négy éven keresztül egy sas fészkében nevelkedik s ekkor jámbor pásztorok veszik oltalmuk alá. A szerencsétlen csillag alatt született gyermeket a környéket pusztító kék Centaurus karmai közül Tündér Amazon istenasszony menti ki s további nevelését Sublimis pásztorra bizza. Ugyan ide menekül a Görbitze szerelmi üldözései elől egy szerencsés hadjáratában foglyul ejtett Kárpilló printzeszné is, akiben Sublimis örömmel fedezi fel rég elvesztett lányát. A printzeszné és a princz mindjárt az első látásra megszeretik egymást és Sublimis boldoggá is tenné őket, de az erdőben vadászó Görbitze Kárpillót felismerve, segítségére siető kedvesével együtt elhurcolja, fogságba veti őket és halálra itéli. A vesztőhelyen Tündér Amazon Görbitzét megöli, az ifjú juhászban pedig a király a vele született jelről ellopott fiára ismer. Erre oly mennyegzői lakadalmat csapnak, amilyent soh'sem látott a világ s „miolta a' Török a' földön jár.“

Ennek az elbeszélésnek hasonmását szintén megtaláljuk *D'Aulnoy La Princesse Carpillon*¹ című meséjében. Azt a pár jelentéktelenebb eltérést, mely D'Aulnoy meséje és a magyar elbeszélés közt megállapítható, annak a német fordításnak rovására kell írunk, melyet Kónyi a fordításához használt.

Tudomásunk szerint *D'Aulnoy*nak ezenkívül még csak egy meséje jelent meg magyar fordításban, a *Fortunata*², melynek cselekménye a Kék madárhoz hasonló motivumon épült fel³. Itt Fortunata szívjósága egy szegfű alatt rejtőző királyfinak adja vissza

¹ *Cabinet des Feés* III. 229—308 l.

² *Haszonnal mulattató Könyvtár* II. kötet: Erkölcsi Rajzolatok. A nevezetesebb Irók' munkáiból fordította *Molnár András*. Kassán, Ellinger István bet., 1818. 1—14 l.

³ D'Aulnoy meséjének címe: *Fortunée, Conte. Le Cabinet des Fées*. III. 1—51 l.

emberi alakját. Ugyanaz a mesterkélt hang, ugyanaz a cselekmény, ugyanazok a helyzetek, melyek D'Aulnoynak majdnem minden meséjében más szereplő személyekkel megismétlődnek. A magyar mese valószínűleg az eredeti után készült német kivonatnak szó szerinti fordítása.

*

Balog Sámuel 1824-ben Kónyi János tündérmeséiről azt a véleményét fejezte ki¹, hogy „csupán fonói mulatságra valók, valamint Argirus, Stilfrid és Bruszwik csak azoknak, kiknek kezöken forog“. Ez a felfogás talán még napjainkban is uralkodik. Az előbbi fejtegetések eléggé megvilágítják e meséknek úgy világ-irodalmi rokonságát, mint hazai népmeséinkkel való kapcsolatukat. Indokolatlan tehát, hogy továbbra is ezt az elavult véleményt vallja a magyar irodalomtörténet, melynek köteles szolgálatot kívántunk tenni e mesék forrásának kimutatásával s egyszersmind annak nevében hálaikat leróni a „magyar haza együgyű hadi szolgája“ iránt, ki irodalmunk felvirágoztatásáért bár kevés tehetséggel, de eddig még kellőképen nem méltányolt elismerésre méltó nemes buzgalommal küzdött.

György Lajos.

¹ *Tudományos Gyűjtemény* 1824. IV. 90 l.